

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Want Hij is onze God

Daarom schaamt God Zich voor hen niet hun God te heten, want Hij had hun een stad bereid.

(Hebreeën 11 : 16b).

Het begint zo mooi dit hoofdstuk: het geloof nu is de zekerheid der dingen, die men hoopt, en het bewijs der dingen, die men niet ziet. En dan volgen die voorbeelden uit het oude testament: Abel, Noach, Abraham.

Die allen hadden Gods belofte. De belofte van leven, van een nieuwe wereld. De belofte van een zoon, van een land. De belofte van een stad, die fundamenten heeft, waarvan God de ontwerper en bouwmeester is.

En dat ze die stad zouden binnegaan, — daarmede rekenden die mensen onvoorwaardelijk. Want de zekerheid, de vaste grond daarvoor hadden ze in het geloof. Ze zagen de stad niet. Maar dat ze zich niet lieten bedriegen door een mooie droom, daarvoor was hun geloof het onaantastbaar bewijs. En ze gingen op weg, ze hielden vol, alsof ze reeds zagen wat ze niet konden zien: de Heere, die de poorten al openzette. Ze waren standvastig, als ziende den Onzienlijke.

Van God en zijn werk zagen ze niets. Maar ze geloofden, zó zeker, zó vast, zó grondig, alsof God zelf naast hen liep en hen aan zijn hand meenam, de toekomst tegen, de vervulling van zijn beloften tegemoet, de stad van het eeuwige leven binnen.

Maar dan komt vers 13: in dat geloof zijn deze allen gestorven, zonder de beloften verkregen te hebben. Verder dan het geloven zijn die mensen dus nooit gekomen. Zelfs toen hun leven afliep, toen er geen weg vooruit meer was, zelfs toen hadden ze nog niet bereikt datgene, waarop ze al hun hoop hadden gezet. Hun hele leven lang hadden ze het volgehouden: God is onze God; en Hij zal het bewijzen ook. Ze hadden altijd gezegd: God zal het ons doen zien. Maar tenslotte moesten ze hun ogen sluiten voorgoed. En hun restte niets meer dan de donkere wereld van het graf. Hun weg werd toegesloten door de dood. Ze konden niet verder meer. En nóg hadden ze de belofte niet verkregen.

Dat is dus wel vreselijk triest. Het lijkt eerst zo mooi: ze zijn op weg naar de stad van God, naar het land van hoop en glorie. En het duurt wel lang, maar ze geloven: God zal hen er brengen. Doch het eind is: de dood. Het eind is, dat hun geloof op niets uitloopt. Dat al hun mooie woorden over God geen steek waard blijken. God kon hun dood niet eens verhinderen. God kon het toch niet voor elkaar krijgen. Hun dood, — dat is: er komt niets van de beloften terecht.

Ze zijn in het geloof gestorven. Maar vanwege hun dood is hun geloof niets meer waard. Ze hebben tevergeefs geloofd.

Wil de apostel dát zeggen? Bedoelt hij dat werkelijk: ze zijn gestorven met niets anders dan een waardeloos geloof?

Is dat het eind: ze geloofden wel, maar ze stierven tóch?

Nee. Dit is het eind niet. Hun dood maakt hun geloof niet belachelijk. Maar hun geloof lacht de dood uit. Ze stierven wel, maar ze geloofden tóch. Ze stierven, precies zoals ze geleefd hadden. In het geloof. Als ziende den Onzienlijke.

Het léek wel hopeloos. En hun dood moest hen wel verlegen doen staan met hun hoop op God en hun geloof in God. Maar juist toen bleek, dat het geloof is de zekerheid der dingen die men hoopt en het bewijs der dingen die men niet ziet. Dat het geloof, zelfs

als er geen weg vooruit meer is, toch niet verlegen staat. Want het weet: God staat niet verlegen.

Ze zijn in het geloof gestorven. Ze wisten, dat het wel hopeloos leek, maar dat God toch bezig was, hun hoop te vervullen. Hij had de stad, die Hij beloofd had, toch al klaar liggen? Nu, dan kon Hij er ook wel tegen dat ze sterven moesten.

Zouden zij zich schamen voor deze God, die stukliep op hun dood? Maar dat kon toch niet? Want die God, die zelfs door de dood niet tegengehouden kon worden, schaamde zich niet voor hen. Hij schaamde zich niet voor hen, ook niet als ze in hun graf lagen. Want dan nóg zei Hij: Ik ben hun God.

God kruipt bij het graf niet weg, omdat Hij zich schamen moet voor zijn mislukte werk. Want zelfs dan, als er geen hoop meer is, als er geen uitzicht meer is en geen toekomst, zelfs dan komt God er rond voor uit: daar, in dat graf, daar, onder de grond, daar ligt die dode, — dat is mijn kind.

Hij schaamt zich voor ons niet, onze God te heten. We mogen aan het eind gekomen zijn, en geen enkele kans meer hebben, dan nóg zegt Hij: zij en Ik, — we horen bij elkaar. En Hij kan dat zeggen, want Hij heeft de stad, die Hij ons beloofde, al klaar liggen. Vreet de dood ons leven stuk? Maar God zegt: Ik ben hun God. En God is geen God van doden, maar van levenden. God zegt: dood, Ik lach u uit.

God schaamt zich niet, de God te heten van de dode Abraham, de dode Izak, de dode Jakob, erfgenamen der belofte, maar gestorven zonder de belofte verkregen te hebben.

God schaamt zich niet voor ons, als wij naar ons graf gedragen worden, als we dit leven moeten verlaten. Hij schaamt zich ook niet voor ons, als we nog midden in dit leven staan, dit leven dat toch niet anders is dan een gestadige dood.

God ziet ons wel, als we vastgelopen zijn. Hij kent zijn kinderen, die krom zijn van de reumatiek. Hij weet secuur, wat dat zeggen wil: een doodgeboren baby, of een kindje, dat veel te vroeg kwam en slechts een paar weken nauwelijks leven blijft. Hij ziet de dood in lichamen, die mee moeten, vijftig, zeventig jaar en het nauwelijks kunnen. En in de geschonden geest van kinderen die hun ouders nooit zullen kennen. De verschrikking van de onvruchtbaarheid is voor Hem niet verborgen. Noch de pijn van de smaad die we om Christus' wil te verduren krijgen. Hij weet, hoe hopeloos het lijkt, God te vrezen en dan toch elke morgen je bestrafing weer te vinden (Ps. 73). Hoe waanzinnig het schijnt, je in te zetten voor de verlossing van je volk en dan geen leven te hebben bij je broeders (Hebr. 11 : 24—27). De Heere weet, wat juist zijn kinderen moeten verduren: mullen van leeuwen, de kracht van het vuur, foltering, hoon, geselslagen, het zwaard, ontbering, mishandeling (11 : 32—38). En dat alles, zonder het beloofde te verkrijgen (vs 39).

Natuurlijk, als wij op dat alles een antwoord moesten geven, dan stonden we verlegen, met duizend vragen, zonder antwoord. En zouden we God dan nog durven noemen? Is het niet belachelijk, dan nóg te zeggen: maar deze God is onze God?

Wij zouden dat nooit durven. Als God het niet durfde. Als God niet tegen heel de wereld, tegen de duivel, tegen alle mensen en alle engelen het durfde vol te houden: daar, die geslagen, vastgelopen, mislukte stumpers, die mensen met hun zinloze

UIT DE INHOUD:

<i>Want Hij is onze God</i>	J. K.
<i>In memoriam professor Goslinga</i>	J. B.
<i>Spanningen in de Kerk (V)</i>	C. V.
<i>Uit de Can. Geref. Kerken</i>	J. M.
<i>Antieke Theologieën (XI)</i>	K. J. P.
<i>Ervaringen van een Koopvaardijpredikant (IV)</i>	v. d. K.
<i>Boekbespreking</i>	H. J. J.
<i>Persschouw</i>	C. V.
<i>Kerknieuws</i>	

leven, — dat zijn mijn kinderen. Ik, God, ik noem me nóg naar hen.

God schaamt zich daarvoor niet. God schaamt zich voor ons ellendige leven niet en voor onze dood niet. God stopt daarvan niets weg. Hij komt er openlijk mee voor de dag: Ik ben hun God. Ze horen toch bij Mij. Want — ja, zo konden Abraham en David het nog niet weten — want, ze horen bij Christus. Door Hem zijn ze meegenomen in zijn dood. En met Hem zijn ze ook de dood al te boven gekomen in de opstanding tot het leven. En zo, als in Christus levenden, zó gaan ze nu vandaag de dood in. Zo, als mensen, die in Christus de dood al overwonnen hebben, moeten ze nu duizend doden sterven. Zo, als lidmaten van Christus, als erfgenamen van het eeuwige leven, kunnen ze nu ook dit leven, dat toch al niet anders is dan een gestadige dood, om Zijntwil getroost verlaten. Want: in Christus is hun plaats al klaar, hun plaats in de stad met de paarden poorten en de straten van goud. En hun Godgeheilgd zaad zal 't gezegend aardrijk erven.

Wij staan met duizend vragen: waarom, waarom? En we geven duizend antwoorden: daarom, daarom. Of we worden wanhopig, omdat we er niet uitkomen. Maar al onze vragen en antwoorden worden verteerd door dat ene antwoord, dat God geeft: Ik ben hun God.

Weten wij geen raad? Maar God weet raad. God IS onze Raad. Want zoals we Hem mogen noemen, zo IS Hij: onze God.

Dat heeft Hij in Jezus Christus bewezen. Nu zeggen we het Paulus na (Rom. 8 : 35—39): Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking of benauwdheid, of vervolging of honger, of naaktheid, of gevaar, of het zwaard?

Want de wereld, de duivel en ons eigen vlees honen wel: waar is nu uw God?

Men stal hun brood en dwong hen te luieren, ze werden gevangen en uitgezet.

„Ga jullie maar naar den hemel kuieren, Met zijn vele woningen, goed en net“.

Maar in dit alles zijn we meer dan overwinnaars door Hem, die ons heeft liefgehad. Want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onze Here:

God hoort den hoon, belacht des vijands spot,
Laat toe dat dood en duivel hen bedot,
Maar 't volk dat toevlucht zocht in het gebed
Heeft Hij als vorsten in het land gezet.

(Willem de Mérode).

Waskemeer.

J. Keuning.

In memoriam professor Goslinga

Op 2 februari l.l. is op 76-jarigen leeftijd ontslapen prof. dr. Adriaan Goslinga, oud-hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Prof. Goslinga is een der grondleggers geweest van de historisch-neerlandische faculteit der universiteit; een man van grote werkkraft vrijwel tot het einde van zijn leven, en van grote bescheidenheid.

Bij zijn afscheid als hoogleraar, nu zes jaar geleden, verklaarde hij niet meer te hebben willen zijn dan een voorwerker. Dat is hij geweest, in den vollen zin van het woord. Een sieraad voor de universiteit die hij uit volle overtuiging bijna veertig jaren heeft gediend; een sieraad voor de christelijke wetenschap die niet aan den weg timmert en haar vruchten veelal niet dan ten koste van ontzaglijken arbeid, die geen vermoedt, gewint. Een kenner en vriend als professor Gerretson typeerde zijn arbeids-winst in De Telegraaf als verrijkte geschiedenis: geenszins partijdig in negatieven zin, maar nationaal.

Professor Goslinga is al jong tot het hooglerarschap geroepen. Hij was een unieke verschijning die men moeilijk anders kon denken dan in collegezaal of studeerkamer. Een kamergeleerde, met de dien eigen beperkingen, maar ook met de academische voornaamheid van zijn generatie. Telg van een geslacht van Afgescheidenen (verwant aan de Steketees: zijn eerste publicatie was een levensbericht van A. Steketee, en nog in 1925 schreef hij in De Reformatie over de afzetting van dien docent van de Kamper Theologische School), wist hij zich innig verbonden aan het gereformeerde volk en aan de beste tradities van dat volk. Dat volk te dienen op het „terrein” der wetenschap heeft hij een leven lang als opdracht gezien. De befaamde akribie van zijn wetenschappelijk bedrijf was daarbij de exponent van zijn grote bekwaamheid en zuiverheid van wetenschappelijk geweten. Met zijn vriend van den studietijd af aan, en ambtgenoot tevens aan de nog jonge faculteit, professor Wille, heeft hij een hele generatie jonge historici en neerlandici vóór alles ingeleid in de kennis van de schatten van ons christelijk-nationaal verleden, hen daarbij voor niets zo bang wilende maken als voor ongegronde generaliseringen en voorbarige gevolgtrekkingen. Methodische en grondige bronnenstudie achtte hij in het voetspoor van zijn leermeesters den eersten eis van allen geschiedkundigen arbeid. Aan bronnen-publicatie besteedde hij een wellicht even groot deel van zijn tijd. Het is typerend voor het dienende karakter van dit werk, dat hij daarvan bij zijn leven slechts een zeer klein gedeelte heeft zien verschijnen, althans onder eigen naam. De in 1937 onder auspiciën van de Kuyperstichting als voordruk verschenen Briefwisseling Groen-Kuyper is ongetwijfeld zijn bekendste en meest verbreide werk; het is helaas het minst feilloze, omdat het vliegenschug moest worden afgewerkt en de bewerker toen juist ziek was. Hoe is hem dit ter harte gegaan! Zijn naam zal desondanks voor komende generaties van studenten die zich in de politieke en kerkelijke geschiedenis van de vorige eeuw verdiepen, naast dien van Gerretson, verbonden blijven aan de voorgenomen vijfdelige Groen-uitgave in de grote serie van 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën (deel I Bescheiden; delen II—V Brieven ondergenummerd I—IV). Behalve den genoemden voordruk zijn hiervan pas twee delen verschenen: Brieven I, bewerkt door prof. Gerretson, in 1925 (R.G.P. no. 58; helaas totaal uitverkocht) en deel III, bewerkt door dr. H. J. Smit, in 1949 (R.G.P. no. 90; ruim duizend pagina's).

Zomin als Gerretson de verschijning van deel II (1833—oct. 1848) heeft mogen beleven, zo min Goslinga die van deel IV (sept. 1866—1876), al was dit door hem bewerkte deel ook bijna gereed. Slechts wie ook maar een klein gedeelte van dit werk minutieus heeft bestudeerd, kan bevroeden hoe geleerdheid hier de vruchten biedt van een zeldzame toewijding. Men kan slechts wensen dat de studiosi van nu en straks mogen blijven zien of weer gaan zien, welk een arsenaal hier geboden wordt voor den grondslagen-strijd die een

conditio sine qua non is voor de gereformeerde gezindheid. Voor het funderen van een gereformeerd-confessionele overtuiging conform onze belijdenisgeschriften is deze monumentale uitgave een onwaardeerbaar bezit. Men kan Groen dagen voor den rechterstoel van de moderne critiek die de winst van nieuwer en dieper onderzoek in de baat heeft; het is ook veelszins gebeurd. Niet altijd echter met begrip voor den géést van zijn strijd, en zijn werk. Bestudering van de Briefwisseling is niet alleen een veelzijdig genot; ze biedt ook de garantie dat we zijn geschriften blijven lezen tegen den achtergrond van zijn bekering. En slechts zo gezien bieden beide, epistels en schrifturen, blijvend perspectief, ook bij totaal veranderde standen van zaken. De grote geestelijke goederen waarvoor Groen zijn levensstrijd heeft gevoerd, zijn nog, God alleen de eer, ons beschamend bezit. Bij de voortgaande vermaterialisering van ons nationale leven, de gereformeerde gezindheid inclusief, — dat historisch gegeven van de eerste en laatste orde, al naar het gezichtspunt van waar uit ge haar beziet —, blijft Groen daarom actueel; met name ook ten aanzien van den strijd der jongeren om een herontwaking vanuit het hart, als God die schenken wilde. Deze genadige continuïteit in dezen vorm mogelijk gemaakt te hebben, is de eer van het hier besproken meesterwerk, dat voor zijn deel den samensteller tot het laatst toe heeft bezig gehouden.

De Groen-uitgave ging uiteraard met Groen-studie gepaard. En deze vond haar hoogtepunten in de minutieus gedocumenteerde beschrijving van den schoolstrijd, in monografieën, gewijd aan Het Conflict Groen-Van der Brugghen (in den lustrumbundel Christendom en Historie, van 1925), Het Conflict Groen-Beets (in het gedenkboek van Christelijk-Nationaal, van 1936) en De Rotterdamse Schoolkwesie (in A.R. Staatskunde, van 1955). De bekende dissertatie van dr. Langendijk past in dit bestek. Ze sluit eveneens aan bij de rede, door den promotor gehouden op het philologencongres van 1925, over De Beschrijving van de Geschiedenis van den Schoolstrijd.

Andere studies op dit voorkeurerrein zijn in wat wijder verband de inaugurele oratie over Koning Willem I als verlicht Despoot (1918), de diërsrede over De Betekenis van de Omwenteling van 1795 (1927) en de weinig bekende monografie over Karl Gutzlaf en het Nederlandsche Protestantisme in het midden van de vorige eeuw, waarin de uitvoerige detailtekening resulteert in een knappe schets van het godsdienstig-kerkelijke leven hier te lande omstreeks 1841.

Zeker niet onvermeld mogen tenslotte blijven de kleinere bijdragen die prof. Goslinga geleverd heeft tot de Bilderdijk-studie. Van de in 1908 opgerichte nationale vereniging Het Bilderdijk-Museum werd hij in 1927, in een zeer critiek stadium, voorzitter. Een uitermate belangrijke verzameling is daardoor voor het Museum behouden gebleven. De verslagen van de vereniging bewaren aardige miniatuurschetsjes als b.v. zijn

tegen Anton van Duinkerken gericht Mag Bilderdijk's tweede Vrouw genoemd worden „Lang geen makke Tante”? — een keuze van onderwerp, waarin wij meer het levensgevoel van den Reinaert-kenner en -bewonderaar die Goslinga ook was, kunnen onderkennen. Een uitvoeriger opstel over De Uitzetting van Mr. Willem Bilderdijk verscheen in 1930 in de Bijdragen van Hoogleraren der Vrije Universiteit. Een beschrijving van de geschiedenis van het Museum, uit de laatste jaren, ontstaan ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan, kwam nog niet in het licht.

Van den persoon willen wij heen wijzen naar zijn werk, dat voor de jongeren open ligt, en naar den geest waaruit het is geboren, gelijk die spreekt in het volgende citaat uit het slot van de toespraak, gehouden bij de opening der lessen aan de Vrije Universiteit op 30 september 1946: „...ge zult ook daardoor het nationale element versterken, zoo ge goede Gereformeerden zijt. Nationaal en Gereformeerd, zij liggen dicht bij elkaar. Laat mij, om U dit te beter te doen beseffen, nog eens mogen putten uit den rijkdom van Groen's nog niet gepubliceerde brieven. „Het waarlijk nationale” — zoo heeft hij eens geschreven — „wordt niet verkregen door het vereenigen van alle richtingen, maar door het naleven van die beginselen, het vasthouden aan die waarheden, waardoor alleen de Natiën worden verhoogd, waardoor alleen de Nederlandsche Natie gevormd en hervormd is”. Wij zijn eerst door het Calvinisme tot een volk geworden. Het was daardoor, dat de burgers der zeven provinciën meer aaneengesloten werden dan door de Unie van Utrecht; ook meer afgesloten van het Duitsche volk. Waren wij ook al vóór de Hervorming meer dan een deel van het Duitsche volk, de tegenstelling tusschen Lutheranisme en Calvinisme, de intolerantie der Duitsche Lutheranen, die onze voorouders naar de hulp van Frankrijk en Engeland deed omzien, heeft onze verzelfstandiging niet weinig bevorderd. — Ik sprak zooeven van goede Gereformeerden. Mogelijk zijt ge dit niet allen. We kunnen niet verwachten dat jonge mannen en vrouwen als gij allen een gevestigde levensovertuiging hebt; het kan zeer wel zijn, dat ge u nog onzeker en weifelend gevoelt. Tracht dan Uw moeilijkheden niet alléén tot een oplossing te brengen... Maar wat ik U vóór alles op het hart wil binden, is geregeld den Bijbel te lezen, zoo mogelijk aan het begin van Uw dag, wanneer er nog niet van alles is, dat U afleidt. Leest dan zoo, dat wat ge leest ook tot U doordringt... Onze studie zal ons behulpzaam (kunnen) zijn te meer den rijkdom der Schrift te verstaan, doch alleen dan wanneer we trachten het gevaar, dat er (ook) in gelegen kan zijn, in het gebed te overwinnen”. (V.U.blad, april '47).

Wie zo heeft gewerkt, heeft den tijd niet mee gehad. Maar zelfs het geweld der historie heeft zijn doorzettingskracht niet gebroken, noch haar versnelling zijn geest afgeleid. Hij heeft ten diepste geloofd in de regenererende kracht van een geslacht dat de historische natie lief heeft en voor dat geslacht heeft hij gewerkt tot het eind.

J. Bosch.

Spanningen in de Kerk

V

Een nieuwe reformatie

Toen de Afgescheidenen konden herdenken, dat God hen voor twaalf en een half jaar had verwaardigd om weer kerk-naar-het-woord te worden en hen bevrijd had uit de banden van een kerkverwoestende hiërarchie, stond het er met die kerken ellendig voor.

Ze bevonden zich toen op „de grens van kerk en sekte”. Maar dan zo, dat velen onder hen in houding en gedrag reeds voluit sektariërs waren geworden.

Maar zie, in Gods grote genade heeft Hij die Afgescheiden kerken toch niet laten verstikken in het moeras van de sekte. In liefde heeft Hij op ze neergezien en ze verwaardigd, na veel zonden en lijden, en nadat heel veel

onherstelbaar verwoest was, weer echt kerk te worden. God heeft aan de Afgescheidenen namelijk een **nieuwe reformatie** gegeven, ten gevolge waarvan de in die kerken levende zonden werden overwonnen en ze weer gingen leven en bloeien.

Het is een boeiende beleving te ontdekken hoe het bij deze nieuwe reformatie toeging en waarin ze bestond.

De Afgescheiden kerken hoefden niet terug te keren tot de belijdenis en de gereformeerde kerkregering. Dat was al gebeurd. Wat dat betreft was het met die kerken wel in orde. Even hadden ze geëxperimenteerd met een nieuwe kerkorde. Maar nadat daardoor veel ellende was ontstaan, waren ze haastig weer naar de oude kerkorde teruggekeerd.

Neen, in die nieuwe reformatie ging het om een zich afscheiden van het „helse sektarisme”, (de term is van Prof. K. Schilder), om een wederkeer tot de vreze des Heren in de omgang met de broeders. Het was een werkelijk gaan verstaan van de gemeenschap der heiligen en het in praktijk brengen daarvan. Het was een weer kerk worden „metterdaad” en „in waarheid”.

Men moet over deze zaak niet gering denken.

Zulk een **nieuwe, of doorgaande, of nadere** reformatie is veel moeilijker dan een éérste.

Die eerste is steeds een akute daad, b.v. een resoluut breken met de hiërarchie of met een daardoor beheerst kerkgenootschap. Zoiets is betrekkelijk makkelijk. Maar met zo'n nieuwe reformatie gaat het niet zo vlot!

De zwaarte van zo'n nieuwe reformatie hadden, uiteraard onder geheel andere omstandigheden en dus op andere wijze, Luther en Calvijn reeds aan den lijve ondervonden.

Melanchton klaagde er over, dat heel veel lieden in zijn dagen meenden, dat de reformatie zo ongeveer in niets anders bestond als in het uitroepen dat de Paus de Antichrist was! En dat men een te trouwer strijder voor de reformatie was naarmate men dat luider riep!

Zo meenden vele afgescheidenen dat men dan pas echt, maar tegelijk ook ten volle afgescheiden was, als men maar luide verkondigde, dat het Hervormde Kerkgenootschap een valse kerk was! En voorts gebruikten velen de Afscheiding als het middel om zich naar de voorgrond te dringen, eigen zin en wil door te zetten, de broeders, desnoods met behulp van de kerkelijke vergaderingen, te dwingen zich naar de eigen particuliere inzichten van een man of coterie te schikken, een eigen groep te vormen en zo te genieten van de weelde van het kerkelijk potentiaat-zijn.

* * *

Maar zoals ik reeds zei: God gaf aan de Afgescheidenen een nieuwe reformatie.

Deze bestond in een bekering van die zonden. Dat geschiedde langzaam. En met veel gebrek. Maar het geschiedde toch. Men ging de dwaasheden, de ongerechtigheden, die men in de onbroederlijke, onchristelijke, onkerkelijke bejegening van de broeders bedreven had, inzien. Men ging beseffen, dat de belijdenis niet alleen spreekt over de kenmerken van de ware en de valse kerk, maar niet minder over de merktekenen van hen „die van de kerk zijn”. En dat men degenen „die van de kerk zijn” kan kennen uit de „merktekenen der Christenen”; te weten „uit het geloof, en wanneer zij, aangenomen hebbende den enigen Zaligmaker Jezus Christus, de zonde vlieden en de gerechtigheid najagen, den waren God en hun naaste liefhebben, niet afwijken, noch ter rechter-, noch ter linkerhand, en hun vlees kruisigen met zijn werken”.

Inderdaad, er kwam bekering onder de Afgescheidenen.

Daarbij was dit het merkwaardige, dat eigenlijk niemand van de vooraanstaande Afgescheidenen van inzicht, van opinie ten aanzien van allerlei leerstellige en praktische kwesties veranderde. Brummelkamp bleef wat dat betreft Brummelkamp. En Van Velzen Van Velzen. Het enige wat veranderde was dat men elkaar weer van ganzer harte, en precies zoals men over en weer was en dacht, als broeders in Christus, als volwaardige en gelijkberechtigde leden der kerk aanvaardde, met alle consequenties daarvan!

Anders gezegd: dat men elkaar niet meer benauwde, zich niet meer van elkaar isoleerde en tegen elkaar afzette, maar open en eerlijk en zakelijk en broederlijk over de kwesties van de dag in kerk en school en staat sprak en schreef, zonder elkaar te verketteren, verdacht te maken of in een hoek te trappen.

Enkele onverbeterlijke sektariërs gingen met hun partij, hun groep in een zelf-gekozen isolement om daarin alle ellende van een voortgaand ontbindingsproces te beleven. Ik denk aan Scholte, die eerst door het Herv. Kerkbestuur, daarna door de synode van de Afgescheidenen en ten slotte in Amerika, door zijn „eigen” kerken, nog tweemaal geschorst werd. Ik denk aan de „Kruiskerken”, die gedurende heel hun afzonderlijk bestaan in een zee van ruzies en conflicten hebben geleefd. Ik denk aan Ledeboer en de zijnen en aan Budding met zijn groep.

Maar in de grote massa der Afgescheidenen, speciaal van de leidende figuren, triumfeerde de Geest van God. Ze gingen weer leven naar de vermaning van de apostel Paulus om te wandelen waardig der roeping, waarmede zij geroepen waren, met alle nederigheid en ootmoedigheid en zachtmoedigheid; om elkaar in liefde te verdragen, en zich te beijveren de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vredes.

* * *

Ik sprak van een nieuwe reformatie onder de Afgescheidenen.

Dat woord is niet te zwaar

Een echte reformatie heeft namelijk een onbedriegelijk kenmerk, waaraan men haar feilloos herkennen kan.

Het is dit, dat zij, die door God begenadigd werden met een ware reformatie, eigen zonden gaan zien, die ook publiek voor God en de mensen belijden — en er mee breken.

Mensen, die werkelijk door Gods reformerende Geest zijn gegrepen worden klein in eigen oog, schamen zich over hun zonden, haten alle ongerechtigheden, maar worden mild tegenover hun medezondaren.

Een schijn-reformatie kan men kennen aan de ongebrokenheid, de hoogmoed, de hardheid van hen die op reformatie pochen. Tot hen behoren de lieden die brallend roepen: Des Heren tempel, des Heren tempel zijn dezen!

Bij de Afgescheidenen kan men nu inderdaad van een ware, nieuwe, reformatie spreken.

Want deze mensen hebben geklaagd over hun kerkelijke zonden! Publiek. En ze hebben met die zonden gebroken.

Ik wil daar enkele voorbeelden van geven.

Van Velzen riep het uit, dat de afgescheidenen hun krachten grotendeels hadden „verkwist” met het onderling strijden over alles en nog wat. Daardoor werden „de harten koud, de hoofden verhit”.

„De eenvoudigen werden bevreesd, wantrouwend en verward. En terwijl de kerk schrikkelijk behoorde te wezen als slagorden met banieren, kon men bijkans geen banieren meer onderkennen. De vijanden herstelden van hun schrik, en velen der vromen, die vroeger geneigd waren zich met ons te vereenigen werden weder verre van ons verwijderd. „Hieraan, heeft Jezus gezegd, zullen ze allen erkennen, dat gij mijne discipelen zijt, indien gij liefde hebt onder elkander” en van de eerste christenen wordt verhaald, dat de heidenen zeiden: „ziet hoe lief ze elkander hebben!” Maar nauwelijks was in geheel ons land de scheiding tot stand gekomen, of er werden zulke twisten vernomen, dat zij scheuring op scheuring ten gevolge hadden!”

Brummelkamp schreef eens deze zondebelijdenis: „De grootmagtige HEER die zijne eer geenen anderen geven kan, noch zijnen lof den menschenkinderen, heeft nedergezien op den hoogmoed en waanwijsheid, waaraan wij ons hebben schuldig gemaakt in de behandeling zijner heilige zaak. Daar God ons klein gemaakt heeft hebben wij ons verheven! Daar God ons onze schuld, de schuld onzer voorgangers, en vaders, had doen zien, zijn wij begonnen met daden te zeggen: wij zijn heiliger dan anderen! Daar God ons verwaardigde voor zijne eer te staan, hebben wij voor eigene eer gestreden, en die met Gods eer verward! Daar God ons gesteld had om op zijn heil te wachten, hebben wij dat heil willen doen uitspruiten! Thans heeft de Heere ons geslagen, de Heere heeft ons gekastijd: het volk met de Leeraars, welke het zich tot goden gemaakt had, de Leeraars, met het volk waarop zij vertrouwd hadden”.

En dan voegt hij daaraan dit aangrijpend woord toe: „Dank, o Heere! Eeuwige dank en lof hebbe Uw Naam, het gerommel Uwes ingewands voor deze kastijding. En eeuwige dank, dat gij ons daarover pijn doet gevoelen. — Heere, vergeef ons onze schulden gelijk wij vergeven onzen schuldenaren! Heere, vergeef en merk op onze smeeking om uwes zelfs, om uwes lieven Zoons, om zijnentwil, die onze Herder, onze Verlosser, Heer en Koning is. Heere, onze Heere, hoor onze smeeking! Ja Gij zult hooren, naar uwe trouw, naar uwe onwankelbare Verbondstrouw, amen, ja amen!”

En hij roept alle afgescheidenen tenslotte deze woorden toe: „Terwijl ik deze openlijke schuldbelijdenis doe, noodig ik al het volk van God uit, om met mij weder te keeren tot

den Heere onzen God, met smeeking en gevee, in het vaste geloof, dat onze ootmoedige wederkeering Hem aangenaam is: Ja, dat Hij ons daartoe geslagen, daartoe den geest der schuldertekenis en gebeden in onze harten uitgestort heeft door den Heiligen Geest, die ons gegeven is, opdat wij, afkeeringen, tot Hem zouden wederkeeren en Hij onze afkeeringen geneze”.

En op zijn oude dag riep Brummelkamp het de jongere generatie toe: „Vele gebreken hebben zich bij ons geopenbaard... Onze gemeente heeft door eigen dwaasheid o zooveel schade geleden, en liep daardoor meer gevaar dan door de jammerlijke vervolging die haar trof. Wij erkennen openlijk door schade en schande te hebben moeten leeren en gevee God dat gij u aan ons spiegelt en de klippen ontgaat waarop wij zijn gestrand”.

De eigenlijke kwaal waaraan wij laboreren, schreef **Wormser**, is deze dat, „het diepste onzes harten is afgeweken van God, bitter jegens elkander, vervuld met hoogmoed en waanwijsheid, ongevoelig voor de eenvoudigheid van 's Heeren Woord. De Heere houdt de overvloedige uitzending van den Heiligen Geest in de harten van zijn volk in, en van daar eene algemeene magerheid en onvruchtbaarheid; vandaar dat eindeloze geroep om reglementen en kerkordeningen; vandaar dat telkens herhaald beleggen van synodale en andere vergaderingen. Men gevoelt ellende, ledigheid en gemis; maar men zal nimmer voorspoedig zijn, zoolang men 't gemis van de werkingen en den invloed van Gods Geest wenscht te vervullen door het blindelings invoeren van eene kerkeordening, die, alleen omdat zij oud is, een gunstig vooroordeel voor zich heeft”.

En dit alles betreft nog alleen maar de „ongestalten van wezenlijke kinderen des Heeren”. „Maar voor wien is het thans nog verborgen, dat de afscheiding voor velen een dekmantel is geweest, waarachter eer en baatzuchtige oogmerken verborgen werden?... Onze kwaal is gebrek aan den invloed en de leiding van den Heiligen Geest, benevens verkeerde en baatzuchtige oogmerken van velen met de afscheiding”.

En **Van Raalte** verklaarde vele jaren na de „crisis der jeugd” van de afgescheiden kerken: „De verwijdering tussen de geloovigen in Nederland was mij staag een tranenbarende en hartkrenkende smart. Deze heeft het mij banger gemaakt dan alle vervolging! Diepe indrukken had ik van het Godzaligheid-verwoestende, van het ongeloof en het vleesch-versterkende dezer vervreemding en wanstrijd; zij verteerde mij vaak alle lust des levens en maakten mij het leven bang”.

* * *

Voor Van Velzen heeft later bitter geleden onder de zonden van de afgescheiden kerken. Zonden, waarin hij zelf zulk een belangrijk aandeel had gehad.

Prof. Bouwman, die niet gemakkelijk iets kwaads van de voorgangers der afgescheidenen zegt, moest toch — en volkomen terecht — van de jonge Van Velzen verklaren: „Die hem in den weg stond moest onschadelijk gemaakt!”

Als Van Velzen evenwel ouder wordt ziet hij met steeds groter ontzetting, het kwaad dat vroeger ook door hemzelf werd aangegriep. En hij houdt niet op er tegen te waarschuwen. Het is aangrijpend te lezen wat hij in zijn laatste rectorale oratie — hij was toen reeds tachtig jaar oud! — zijn afgescheiden broeders voorhoudt.

Het thema van zijn rede was: „De Vereeniging van Waarheidsliefde en Verdraagzaamheid”. Zij was zijn zwanenzang. Zijn geestelijk testament. Hij heeft daarin neergelegd en uitgesproken alle kerkelijke en pastorale wijsheid, welke hij, na bijna zestigjarige dienst in de kerk des Heeren ten slotte van zijn God ontvangen had.

God, zo roept hij dan uit, vraagt van zijn kinderen **ootmoed**, en die „bestaat hierin, dat de christen van zijne nietigheid overtuigd is: een gevoelig besef van zijne onwaardigheid heeft; al de kennis der waarheid die hij verkregen heeft en zijne vernieuwing des harten alleen aan Gods genade dankt; hij is wars van aanmatiging, gedraagt zich niet meesterachtig, veroordeelt niet uit de hoogte, maar acht andere geloovigen uitnemender dan zichzelf. Trotscheit en hooggevoelendheid zijn de gewone bronnen van twist en tweedracht; maar niets is zoo geschikt als

de ootmoed om de verdraagzaamheid te bevorderen".

Nadrukkelijk waarschuwt hij ervoor waarheidsliefde te verwarren met twistzucht, die uit hoogmoed en eigenliefde ontspruit. Want echte waarheidsliefde hoort gaarne en „wederhoort” alvorens te beslissen.

„Wat, is het waarheidsliefde als de harten koud, en de hoofden warm gemaakt worden door het twisten? Vordert zij niet integendeel, dat men, bedaard en kalm den broeder aanhoort, gaarne van hem leeren wil, en met zijne kundigheden en doorzicht zijn voordeel doe? Dan kent men aan zijne redenen de kracht toe, die zij waarlijk verdienen. En mag het waarlijk verdraagzaamheid genoemd worden, als men de woorden van zijnen broeder zo ongunstig mogelijk opvat? of wanneer anderen zonder na te denken, zulke opvattingen volgen, of uit oogendienst en bevooroordeeld toestemmen?”

„O — riep hij uit — indien de Christenen, inplaats van hunnen tijd in nuttelooze twisten te verspillen of om gevoelens te bestrijden, die op geen enkel geloofspunt, dat ons in de Schrift wordt voorgehouden, inbreuk maken, de waarheid zacht en in liefde te betrachten, hoe groot voordeel zouden zij zich doen! De Godsdienst zelf gelijk hem de Heere duidelijk voorschrijft, zou bij hen bevorderd worden. Zij zouden in de waarheden der Schrift indringen, graven als in goudmijnen; en steeds meer derzelve schoonheid ontdekken, welke het meest verlichte verstand niet naar eisch weet te vermelden”.

En aan het eind van deze rede geeft hij de volgende exhortatie: „Geheel het mensdom ligt half dood voor onze voeten. En wat doen wij? Er wordt veel verschil onder de geloovigen vernomen, Zij kunnen niet als broeders samenwonen. Hun twisten is steeds voor de uitbreiding van het Christendom hoogst nadeelig geweest. Waarom blijven de onbeschaafde volken afkeerig van het Christendom? Waarom wordt er nog grove afgoederij op aarde gevonden? Daar zelfs reeds eeuwen geleden de Romeinen met dien afgodendienst de draak hebben gestoken? Waarom kan de losbandigheid teugelloos voortgaan? Waarom kan het ongeloof zich zoo schaamteloos en stout verheffen? Het is uwe schuld, o christelijke kerk! Waarheidsliefde... en verdraagzaamheid ontbreken bij u”.

Was het een wonder, dat Gispén — die ook de moeiten en ellenden der afgescheiden kerken als aan den lijve in zijn jeugd had leren kennen, en ook precies wist wie Van Velzen toen was geweest en wat hij had gedaan — over deze rede schreef: „Voor wie het voorrecht hebben gehad Van Velzen te kennen van hunne kindsheid af, en eene vergelijking kunnen maken tusschen het voorheen en thans, zullen gewis getroffen worden door geest en toon van deze Rede, die niets anders zegt dan: kinderkens, hebt elkander lief, uwe verschillen zijn niet wezenlijk; uwe verdeeldheid is tegen Gods Woord. En aldoo:

kinderkens hebt elkander lief, hebt elkander lief!”

Zo klaagden deze mannen.

Omdat ze de zonden der Afgescheiden kerken en broeders hadden gezien. De zonden van de hoogmoed, de hardheid, het afstoten van de broeders, de eigen gereidheid, het kweken van wantrouwen, de onwil om de minste te zijn, enz. enz.

En toen kwam er verandering!

Er kwam een nieuwe reformatie.

Hoe — daarover een volgende keer.

C. V.

Uit de Can. Geref. Kerken

't Is ons een genoegen onze lezers enkele mededelingen uit het leven van deze zusterkerken uit Canada te kunnen voorzetten. Op het ogenblik (dat is eind januari) vertoeft ds F. Kouwenhoven van Toronto (Ontario) voor een kort verblijf in ons land. Zonder twijfel zal hij op onderscheidene plaatsen vertellen over het kerkelijk leven van de, in de naoorlogse jaren naar Canada geëmigreerde, leden onzer nederlandse kerken, die ginds het kerkelijk leven trachten voort te zetten, zoveel mogelijk in het spoor van het nederlandse voorgelicht. Eigenlijk is „voortzetten” niet het geëigende woord voor dat wat de geëmigreerde broeders en zusters te doen hebben. Zij moeten het kerkelijk leven in de eerste plaats opbouwen op het andere continent, onder gans andere maatschappelijke, sociale, politieke en kerkelijke omstandigheden dan zij gewend waren in het vaderland. Het behoeft niet nadrukkelijk te worden gezegd dat dit opbouwen niet eenvoudig is. Zij hebben er dan ook hun eigen vraagstukken die vanuit ons vaderland moeilijk op de juiste wijze te benaderen zijn. Eén van de mooie dingen voor deze broeders en zusters is de rijkdom van de nederlandse erfenis, die zij van uit het vaderland en vanuit het kerkelijk leven hier te lande meebrachten. De grote moeilijkheid is om met deze erfenis op de juiste wijze werkzaam te zijn onder de gans andere maatschappelijke, sociale, politieke en kerkelijke omstandigheden.

Deze vraag hoe dat moet en kan, zal vooral in de toekomst tot veel meningsgeschil aanleiding geven. Deze kerken zullen, dat is gemakkelijk te voorspellen (men behoeft daar geen profet voor te zijn), haar crisis der jeugd stellig krijgen wanneer het eerste geslacht dat als volwassen mensen met de nederlandse erfenis naar Canada trok, straks aan het afgaan is, en wanneer een ander geslacht opstaat dat Nederland niet gekend heeft. De vragen rondom „isolement” en „integratie” en de juiste verhouding van deze twee, zijn de vragen die deze broeders bezig houden, en die vooral in de toekomst beslag op de geesten zullen leggen.

We troffen in een nummer van de Can. Ref. Magazine dat omstreeks het jaareinde verschenen moet zijn (merkwaardigerwijze en tegen de gewoonte voert dit nummer geen datum!) een overzicht van het jaar 1960 van de hand van ds A. B. Roukema. We plaatsen de schaar er in en knippen. Hier volgt een en ander.

Na een algemene inleiding schrijft ds A. B. Roukema dat er enkele afzonderlijke dingen en gebeurtenissen te noemen zijn.

En dan rijst, voor mijn besef boven alles uit „Eén van de grootste dagen voor onze kerken in dit land”, de 18e Mei, toen kandidaat H. Knigge, beroepen predikant van Toronto, en bestemd voor het werk van de ZENDING op Nederlands

Populair-wetenschappelijke schetsen

Antieke Theologieën

XI. Anaximanders tijdstheologie

Toen we de vorige maal, niet zonder zweetdruppels, mochten ontdekken dat de beroemde spreuk van Anaximander getuigt van een tijdstheologie waarin de tijd als een boze macht voorgesteld wordt, was dit resultaat eigenlijk niet verbazingwekkend. In de spreuk zelf immers vinden we de woorden „naar de ordening van de tijd” of „naar het decreet van god Tijd”; en dit is een bepaling bij „ze betalen elkander boete en straf voor hun ongerechtigheid”. Deze gedachte omtrent de Tijd als boze goddelijke macht houdt in, dat de wording van de goddelijke werelden onrechtmatig is. Het is een pessimisme, dat verschilt van het pessimisme van Hesiodus, zoals ook de wordingsgedachte bij beiden verschilt. De wording volgens Hesiodus was iets waarover hij niet nadacht, het was voor hem een naïeve overtuiging, al wat is heeft een wording. Bij Anaximander daarentegen is de wording wél doordacht: door de wording komen de goddelijke werelden tot stand, en voor deze door het onafzienbaar begin bedreven ongerechtigheid moet het boeten; de straf bestaat daarin dat het Zijn van het begin nu schuil gaat achter de wording: het Zijn kan zich niet meer als zodanig laten gelden, het is a.h.w. door de wording te gronde gegaan. Weliswaar is dit zijn onsterfelijk, onverderfelijk en goddelijk, onzienlijk en onverouderlijk, maar het verdwijnt achter de nu geworden werelden die zijn goddelijkheid hebben „overgenomen”. Daarom schuilt er een stuk waarheid in de opvatting van Dooyeweerd, die de stelling verdedigt dat het onafzienbare begin de ongevormde baaierd is, terwijl men van de gevormde din-

gen kan zeggen, dat zij waard zijn te gronde te gaan. Er schuilt zelfs enige waarheid in de zgn. indische interpretatie, die het kwaad ziet in de individualisering. Maar beide opvattingen kunnen niet juist zijn, omdat ze niet bij machte zijn een verklaring te geven van „elkander”. Dit laatste komt bij Vollenhoven wel iets meer tot zijn recht, maar te zwak. Hij vat het „straf en boete betalen aan elkander” zo op, dat de derde wereldperiode de eerste wreekt. Daarbij gaat Vollenhoven uit van een verregaande evenwijdigheid tussen de godengeneraties bij Hesiodus en de wereldperioden bij Anaximander. En daarin zit deze moeilijkheid, dat er geen grond is om aan te nemen, dat de wereldperioden telkens opkomen ten koste van de vorige. Zo is de (gediskwalificeerde!) theologie van Hesiodus wel: het tweede godengeslacht brengt het eerste ten val, en het derde het tweede. Maar van zulk een ten val brengen is bij Anaximander geen sprake.

Het kwaad zit in de wording, en god Tijd fungeert als rechter; hij ordent de dingen zo, dat het onafzienbaar begin boete moet betalen aan de werelden, en de werelden aan het begin. Anaximander, die kwaad spreekt van de tijd, heeft daarbij, mee door het verband van tijd en wording, het kwaad van de wording op het oog. Van een heidens denker kan men niet verwachten, dat hij het onderscheid ziet tussen tijd en vergankelijkheid, wording en vergankelijkheid. Pas door het onderwijs van de Schrift wordt ons het verschil tussen het voortgaan van de tijd enerzijds en de vergankelijkheid aan de andere kant, duidelijk. Voor Anaximander echter was tijdelijkheid hetzelfde als vergankelijk-

heid. Ook deze gedachte heeft opgang gemaakt en wordt heden ten dage gehuldigd door al wat scholastiek is of onder scholastische invloed staat. Hiermee hangt samen, dat er soms een tegenstelling gemaakt wordt tussen „dit tijdelijk leven” als een worden en het leven op de nieuwe-aarde-en-hemel als een zijn. Opmerkelijk is dat Bavinck deze tegenstelling niet maakt: op het einde van het vierde deel zijner G.D. zegt hij (IV, 713): „De tijd is (nl. in de opstanding) doordrongen van de eeuwigheid Gods; de ruimte is vol van Zijn tegenwoordigheid; het eeuwige worden is gehuwd met het onveranderlijke zijn”. Het is begrijpelijk dat een zo scherp denker als Bavinck de bezwaren van het hiernamaals als louter zijn ingezien heeft: er is dan verschil in heerlijkheid; er is dan niet een zalig nietsdoen, maar arbeid; wel aanvaardt hij de onmiddelijkheidsgedachte, een mystiek God-zien, 704; wel houdt hij vast aan de oude traditie dat sexeverschil en stofwisseling zullen zijn opgeheven, een visie welke Schilder van hem overneemt; maar hij legt alle nadruk op de belijdenis der herschepping en daarmee op de gedachte dat het leven-hierna geheel in het verlengde ligt van dit leven. Er is in de opstanding ook stoffelijkheid en lichamelijkheid, 702; een verhoogde gemeenschap der heiligen, 705, 709; gradueel verschil in heerlijkheid, 711: allemaal trekken die verwijzen naar het blijvend karakter van tijd en wording. In de eerste druk der G.D. vinden we deze gedachten al uitgesproken; de jonge Bavinck schijnt zijn visie eens voor al te hebben gegrepen, zodat we eigenlijk niet van een ontwikkelingsgang in zijn werken en denken kunnen spreken.

De gedachte dat de mens „in dit tijdelijk leven” uiteengebroken zou zijn in verloren verleden, verschuivend heden en nog niet gegrepen toekomst, vindt gereede aansluiting bij de tijdstheologie van Anaximander. Als straks Parmenides een moeilijke en maar voor een zeer klein deel opgehelderde zijns-

Nieuw Guinea, in het ambt van Dienaar des Woords bevestigd werd in de Bethel Canadian Reformed Church te Toronto. Uiteraard ga ik niet een herhaling geven van wat er toen gezegd en geschreven is; leest u het verslag in het nummer van ons blad d.d. 28 Mei nog maar eens over. Ds Knigge, die, met zijn jonge vrouw nu al weer een hele tijd 'zit' tussen de Papoeas aan de Boven-Digoel, werd toen namens alle Canadese Gereformeerde kerken, in wier verband ook the American Reformed Church te Grand Rapids is opgenomen, uitgezonden om het Evangelie van de Heere Jezus Christus te prediken aan mensen, die er nog nooit van hebben gehoord. Hij werd bevestigd te Toronto, en is aan de kerk van Toronto verbonden (Toronto is dus de enige Can. Ref. Church, die twee predikanten heeft) maar toch werd hij door en namens al onze kerken uitgezonden, wat Toronto tot uitdrukking trachtte te brengen door zo veel mogelijk van de aanwezige predikanten aan de dienst te laten meewerken; waarbij het natuurlijk jammer was, dat 'de West' er niet aan mee kon doen. En wie van U, die aanwezig was, zal ooit die indrukwekkende avond vergeten? Met die prachtige tekstkeuze: Matth. 28 : 18 de bevestiging, vers 19 de intrede, vers 20 de uitzending. In Augustus zijn de zendeling en zijn vrouw dan vertrokken naar de rimboe van N. Guinea, nadat ze in de maanden ervoor de gemeenten bezocht hadden, en met talloze mensen gesproken. Ons aller gebeden vergezelden hen, en — vergezelden hen nog. En moge het weten, dat br. en zr. Knigge, daar in de eenzaamheid van Nieuw Guinea de Boodschap brengen van de Grote Blijdschap, die al den volke wezen zal, ook namens ons, onze bereidheid tot het offer versterken.

In verband met deze aangevangen zendingsarbeid worden ook de **zgn. Hulpdiensten** georganiseerd. Toronto droeg de verzorging ervan op aan de broeders diakenen, die dan ook contact opnamen met de kerkeraden. Ik geloof, dat de bereidheid om ook onder onze naasten op Nieuw Guinea te doen wat onze hand vindt om te doen, en vooral onze zendeling ook zó behulpzaam te zijn in zijn

werk, niet ontbreekt, maar dat er nog wel verschil van mening is over de vraag of deze zaak door de diakonieën behartigd moet worden.

De schrijver vervolgt:

Het kerkelijk leven had eveneens zijn gewone voortgang. Van groei getuigde de uitbouw van de kerkelijke organisatie, naar de K.O., in het Oosten. Het aantal kerken vermeerderde daar met één door de splitsing van Watford, en zo ontstond de mogelijkheid de classis East in tweeën te verdelen, Ontario-South en Ontario-North. Beide classes zijn weliswaar klein, — beide hebben slechts 6 kerken — maar het is gebleken, dat het toch mogelijk is het nodige werk te doen; bovendien kon nu worden overgegaan tot de vorming van een particuliere Synode, wat voor het eerst gebeurde op 29 Juni; overigens werd door die Synode besloten zich niet 'Particuliere' — het Engelse 'particular' heeft n.l. een 'particuliere' betekenis! — noch ook Provinciale Synode te noemen — het ressort van deze synode omvat n.l., ondanks de afmetingen van provincies in Canada meerdere provincies — maar Regional Synod; in Nederland zouden we zeggen: Streeksynode. Ik weet niet of men in de West ook zo ver is; als ik me wel herinner werd een paar jaar geleden daar al de mogelijkheid geopperd het classicaal ressort te splitsen; in dat geval zou de organisatie van het kerkelijk leven in geheel Canada gaan langs de wegen, door de K.O. geweest. Maar ik begrijp, dat de moeilijkheden daar in verband met de afstanden, nog veel groter zijn dan in East, en daarmee de mogelijkheden in dezen kleiner.

Naast verschillende organisatorische zaken als benoeming van Deputaten e.d., trok op die eerste Regional Synod vooral de aandacht het verzoek om de mogelijkheid van correspondentie met de **Orthodox Presbyterian Church** te onderzoeken. De synode ging daar niet op in, maar benoemde wél een commissie, die de opdracht kreeg 'na te gaan of er voldoende gronden zijn om de mogelijkheid tot correspondentie te onderzoeken, en van zijn bevindingen te rapporteren aan de kerken in dit synodaal ressort, drie maanden

voor de e.k. regionale synode'. Ik heb sinds al de klacht gehoord: 'Van die commissie hoor je verder ook maar niks', maar geloof, dat we haar ook niet moeten 'opjagen'; ze zal heel wat (studie-)werk moeten verzetten, en heeft trouwens voor haar rapport nog de tijd tot Maart. Laat ons geduldig het resultaat van haar arbeid afwachten en voorts dankbaar zijn, dat er ook onder ons (nog) gevonden worden, die zich bewust zijn van het feit, dat de Kerk zich niet isoleren mag van haar omgeving.

Over de a.s. gen. synode dit:

De roepende kerk voor de e.k. Generale Synode, Hamilton, deelde reeds aan de kerken mee, dat zij besloten had, met advies van de classis Ontario-South, deze Synode bijeen te roepen D.V. in het najaar van 1961. Over de plaats van samenkomen wordt nog gedacht en — hoe kan het anders! — gediscussieerd.

Van langzame groei hier en daar, gewaagt de schrijver.

Van groei spreekt ook het feit, dat reeds besproken is de mogelijkheid van instituering in Dunnville, dat nu onder Smithville ressorteert; wel bleek die mogelijkheid nu nog niet te bestaan, maar het feit, dat er reeds over gesproken is, wekt de hoop voor de toekomst. De gelederen der verstrooiden in Matteson werden gesterkt; hopen wij, dat ook daar ten slotte een gemeente kan worden gebouwd. Onze Amerikaanse zuster, Grand Rapids, mag zich in gestadige groei verheugen, voornamelijk van binnen uit. De groep te Paterson, N.J. blijft het zorgkind van deze kerk; een broeder en zuster daar onttrokken zich om zich bij de Orthodox Presbyterian Church te voegen.

Over isolement en contact dit:

Ondanks dat velen onder ons de sterke neiging hebben zich af te sluiten van de Canadese wereld, en daarmee dus het 'Mijn-getuigen zijn' te verwaarlozen, hadden sommige kerken toch **contact met 'andersdenkenden'** (ik gebruik dit onprettige woord, omdat ik aan de term 'denominaties' nog groter hekel heb).

theologie ontwerpt, merken we dat hij het pad inslaat dat hem door Anaximander is gebaad. Eeuwen later geeft Boëthius, die zich zelf Eleaat, d.i. leerling van Parmenides van Elea, noemt, zijn eeuwigheids- en godsdefinitie, en dan spreekt hij op dezelfde manier kwaad van de tijd.

We vinden dit terug in de tijdstheologie van prof. dr Berkhof, die verklaart (o.i. ten onrechte) in zijn tijdstheologie aan te sluiten bij Karl Barth. Hiervoor moge ik verwijzen naar mijn Levensbeschouwing, II, 309—332. Daar vindt de lezer ook iets over de wonderlijke idee van een duur zonder successie.

De vraag die ons thans bezig moet houden is deze: hoe verstaan we, bij alle onvermijdelijke gebrekkigheid (er is weinig te vinden dat zozeer tot nederigheid stemt als de studie van de voorsocratische denkers!) de „boodschap” van Anaximander? Stellig was hij een reus in de geschiedenis van het theologiserend nadenken. Als zodanig toont hij een schier verbijsterende oorspronkelijkheid (we zeggen dit met het voorbehoud: voor zover we kunnen weten). Zoals Hesiodus oorspronkelijk was in zijn verkondiging van het Chaos als een levend Niets, zo schijnt Anaximander oorspronkelijk te zijn geweest in zijn afkeurende tijdstheologie: afkeurend omdat in deze theologie de tijd wordt voorgesteld als een boze macht. Vond hij dan geen aansluiting bij wat in zijn tijd bekend was als resultaat van nadenken?

Ongetwijfeld.

Ten eerste vond hij de leer van zijn stadgenoot en iets oudere tijdgenoot Thales: alles is eigenlijk water en alles is vol goden. Beide gedachten heeft hij overgenomen en in dat overnemen in eigen geest omgevormd. De zwak-mythische gedachte „alles is eigenlijk water” komt bij Anaximander in andere gedaante terug: hij interpreteert de bewegelijkheid van Thales' „water” tot een bewegelijkheid in de zin van wording, terwijl Thales zozeer (voor zover we weten) over

wording zwijgt, dat Vollenhoven hem kosmoloog noemt. Weliswaar is een getuigenis vanuit stilzwijgen een riskante zaak, maar het staat wel vast dat Anaximander in zijn wordings-idee iets dichter bij Hesiodus staat dan bij Thales. De tweede helft van Thales' spreuk, nl. „alles is vol goden” krijgt bij Anaximander de gedaante van: door de wording komen uit het onafzienbaar begin een onafzienbaar aantal goddelijke werelden voort.

Wat het mogelijk verband met Hesiodus aangaat: er is inderdaad een zwakke gelijkheid tussen Hesiodus' godengeneraties en Anaximander's goddelijke werelden en wereldperiodes. Op dit zwakke verband wijst ook Gigon. Maar meer dan zulk een zwak verband kan niet aangenomen worden: de opmerking van Gigon betekent de uiterste grens van filologisch vermoeden. Deze grens wordt overschreden als we de evenwijdigheid tussen Hesiodus en Anaximander in dezen verder pogen door te trekken: wat we dan gaan zeggen, is niet meer filologisch te verantwoorden en hangt deswege volkomen in de lucht.

Verder is er enige overeenkomst tussen het pessimisme van Hesiodus en dat van Anaximander. Er is machtig veel verschil. Hesiodus' pessimisme spreekt uit zijn leer van de harde ijzeren tijd en van de beschamende twisten tussen de goden en godinnen in zijn gediskwalificeerde theologie. Anaximander's pessimisme spreekt zich uit in zijn leer, dat het ontstaan van werelden als zodanig een ongerechtigheid is die geboet moet worden. Hesiodus heeft in zijn eigen theologie een zekere toekomstverwachting, Zeus' gerechtigheid zal het winnen; bij Anaximander vinden we geen spoor van een verwachting van een betere toekomst. Het schijnt dat zijn pessimisme, dat veel verder gaat dan dat van Hesiodus, hem typisch onderscheidt van Thales, in wiens leer we geen pessimisme kunnen ontdekken.

Een heel moeilijk punt is de kwestie van het object bij Anaximander. Er is veel voor te zeggen, dat Anaximander een doordachte en filosofische erkenning van het object zou hebben gegeven. Vollenhoven legt daarop grote nadruk, en noemt Anaximander de vader van het objectivisme. Een filologische verantwoording daarvan is niet mogelijk, en een andere verantwoording zal o.i. tevens filologisch aangetoond moeten worden. Daar komt bij, dat Anaximander's objectivisme voornamelijk wordt verdedigd op grond van de term „apeiron”, het onafzienbare. Deze verdediging is filologisch ontoereikend. De term „apeiron” is maar zeer ten dele opgehelderd. Verder kunnen we aannemen, dat Hesiodus een naïeve, niet-filosofische erkenning van het object gegeven heeft, zoals ook de wordings-idee bij hem naïef blijft. Er is een opmerkelijk getuigenis uit de oudheid, nl. dat Anaximander's „apeiron” een „hetera physis” is geweest, vgl. de betreffende paragraaf in Vollenhoven's Geschiedenis der wijsbegeerte, speciaal p. 243. Nu betekent „physis” meestal „zijn” of „Seinsgebilde”; als Simplicius het „apeiron” een „ander Seinsgebilde” noemt, zegt dit op zich zelf niet meer dan dat z.i. Anaximander de verklaring niet zocht in een Seinsgebilde als water, maar in iets anders. Sterker staat Vollenhoven's verdediging van Anaximander's objectivisme op grond van diens leer van de kwaliteiten. Het Simplicius-getuigenis spreekt van „een ander Zijn bezijden de genoemde (niet: achter), en zinspeelt daarmee op iets oorspronkelijks in het denken van Anaximander. Dat het apeiron een kwaliteit zou zijn lijkt ons wel zeer aanvechtbaar: we kunnen het godsdiensthistorisch en tijdstheologisch ietwat benaderen, maar zien geen voldoende grond het als een oer-kwaliteit te beschouwen. Daarmee zou een groot deel van de mogelijkheid om de theoloog Anaximander menselijk te verstaan, komen te vervallen.

K. J. P.

Coaldale en Orangeville ontvingen een brief van de Christian Reformed Church ter plaatse, met het verzoek om samenspreking over herstel van de eenheid; in hoeverre achter deze verzoeken invloeden werken vanuit Nederland (Terzijdestelling Vervangingsformule!) is mij uit de schaarse berichten niet duidelijk geworden. Elders wordt overwogen contact op te nemen met the Free Christian Reformed Church. New Westminster verzond een brief naar verschillende Presbyteriaanse kerken in de buurt; het antwoord daarop was praktisch nihil. Wat de invoering van het Engels in de

eredienst betreft — een belangrijk onderdeel van de vervulling van onze taak als 'getuigen' in dit land, — deze gaat gestadig voort. Sommige ouderen hebben er nog steeds moeite mee, en zullen dat ook wel blijven houden; ze hebben, als ik het zo noemen mag, 'een Nederlandse ziel'. Overigens zijn soms deze 'ouderen' nog niet eens oud! In enkele gemeenten wordt steeds elke Zondag één maal in het Engels gepreekt, als daar zijn: New Westminster, Edmonton, Burlington, Toronto (misschien nog meer?). In anderen is het in de regel 2 of 3 maal per maand. J. Meester.

voorkeur in zeemanstehuizen.

Daarom ging ik op zoek naar het Hollands zeemanshuis in Londen.

Dank zij de grote hulpvaardigheid van de Londenaars, had ik dit tehuis betrekkelijk gauw gevonden. Ik hoopte hier een paar dagen mijn intrek te kunnen nemen. Het werd een grote teleurstelling. Het was een oud en aftands geval ergens in de buurt van de Tower. (Het is inmiddels gesloten en er komt een ander en naar we hopen beter tehuis voor de zeeman in Londen).

Er was geen gelegenheid om te overnachten. Ik werd verwezen naar het Engelse zeemanshuis. Gelukkig had men daar een „Cabiné” voor de missionar uit Holland. Zo kon ik dan eindelijk mijn veel te zware koffer kwijt en wat op mijn verhaal komen. Ik zal u niet vermoeien met een brede beschrijving van mijn bevindingen hier temidden van zeelieden van alle nationaliteiten. Wie Londen kent weet wel wat men daar onder een kamer kan verstaan. Er stond een bed; het was in mannen-ogen tamelijk schoon. Verder was er een stoel en een wankel tafeltje. Gemeenschappelijke wasplaatsen.

Ik was in elk geval onderdak en kon nu ergens wat gaan eten.

De avond bracht ik door in het Hollandse zeemanshuis.

Daar trof ik wat matrozen, die mij één en ander wisten te vertellen over de haven van Londen. Zo kwam ik aan de weet waar ik de meeste Hollandse schepen kon vinden en was het mogelijk een programma voor de volgende dag op te stellen.

Nu hoop ik maar dat niemand mij gaat beklagen. Zo'n eerste periode is altijd moeilijk en vol vreemde avonturen. Ik schreef die avond aan mijn vrouw dat ik het bijbelverhaal over Abraham nu wat beter kon verstaan.

Het was nog maar een begin.

Volgend maal nog iets over het werk in Londen.

Van der Kwast.

Ervaringen van een Koopvaardij-predikant

IV

Zoals in de voorafgaande artikelen werd gezegd heeft de kerk van Feijenoord met steun van de zusterkerken een begin kunnen maken met de geestelijke verzorging van de zeevarenden.

We hopen dat de offervaardigheid voor deze goede zaak zodanig toeneemt dat het werk vastere vormen kan aannemen.

Komt een schip in de haven van Rotterdam aan, dan neemt Ds Blokland zo mogelijk contact op.

In de haven van Rotterdam wordt dus voortdurend gewerkt.

Om ook iets te doen voor hen die op deze wijze niet bereikt worden, is van tijd tot tijd een predikant de wilde baren opgegaan.

Er wordt dan contact gezocht met een kapitein van een kustvaarder, die lid is van één van onze kerken en wanneer dit mogelijk is, komt een predikant een poosje aan boord.

In de praktijk is gebleken dat zo met vrucht kan worden gewerkt.

Men leert de mensen doorgaans beter kennen in hun gewone werk, dan in incidentele gesprekken. Wanneer de predikant het leven van de zeeman leert kennen en de bemanning de predikant, komt er een vertrouwelijke sfeer waarin gewerkt kan worden.

Om een indruk te geven van de gang van zaken kan ik het best een kort verslag geven van één van de reizen die ik gemaakt heb.

Het is niet zo eenvoudig om op korte termijn een schip te vinden.

Ik begon het werk op 15 juli, dus midden in de vakantie-tijd.

De schepen zijn dan dikwijls volgeboekt, omdat familieleden hun vakantie graag aan boord bij de echtgenoten doorbrengen.

Dank zij het voorbereidend werk van Ds Blokland kon ik op 16 juli mijn eerste reis beginnen. We hadden contact opgenomen met de reder en de kapitein van de kustvaarder „Da Costa”, die aanstonds bereid waren de dominé een reis mee te nemen. Het was maar een korte reis; van Rotterdam naar Ipswich, een stad aan de oostkust van Engeland, niet ver van Londen.

Het was mijn eerste zeereis. Met mooi weer voeren we het zeegat uit, maar voor de kust van Engeland kregen we windkracht acht te doorstaan.

Ik zal u maar niet ophouden met allerlei persoonlijke belevenissen en me bepalen bij het werk.

Aan boord van het schip waren twee doopleden van onze kerken.

Er was voldoende gelegenheid om eens rustig met deze jongens te praten. Daar bleef het niet bij. Er is aan tafel en in de hutten van de bemanning heel wat gesproken. Wanneer men er aan gewend is dat een dominé aan boord is, komen de zeelui wel los.

Ook kon ik voor de scheepsradio een avondsluiting houden.

Op deze wijze worden heel wat schepen met het Evangelie benaderd.

Bij aankomst in de haven van Ipswich bleek dat er nog twee Hollandse schepen lagen. Het was de bedoeling zoveel mogelijk schepen te bezoeken.

Daarom trok ik de stoute schoenen aan, ging van boord en begon een lange wandeling naar deze schepen. De eerste maal zie je er tegen op om zo maar aan boord van een schip te stappen. Je hebt allerlei verhalen gehoord over ruwe zeebonken en vraagt je af of je weer heelhuids op de wal komt.

Nu daar kom je gauw overheen. Ik heb ongeveer zeventig schepen bezocht en ben vrijwel zonder uitzondering overal hartelijk ontvangen.

Men is al blij wanneer in het buitenland een Hollander aan boord stapt. Is die Hollander een dominé, dan vraagt men zich verbaasd af hoe die man daar verzeild is geraakt. Op veel schepen heeft men nog nooit een predikant gezien. En als er eens één geweest is, weet men het na jaren nog te vertellen.

Wanneer je vertelt dat je uitgezonden bent voor de zeevarenden en een poosje hun lot komt delen, wordt alles gedaan om het je naar de zin te maken. Men staat klaar met koffie, met sigaretten, je kunt altijd aan tafel schikken, het is om jaloers op te worden.

Het is een moedgevende ervaring wanneer je zulke dingen beleeft, ook bij mensen die tot geen enkele kerkelijke gemeenschap behoren.

Op het eerste schip dat ik in Ipswich bezocht raakte ik aanstonds verzeild in een lang gesprek met een kapitein, die van mening was dat een mens in zijn geloof de kerk best kan missen. Een pracht onderwerp voor een Gereformeerd predikant om op volle toeren te komen. Hij doet echter goed zich hierbij te realiseren dat, wanneer de broeders op zee maar heel weinig van de kerk horen, het niet alleen aan hen ligt wanneer zij soms heel vreemde opvattingen over de kerk ten beste geven.

Op dit schip kwamen we dus aanstonds „ter zake”.

Niet altijd komt het zo spoedig tot een gesprek over het Evangelie. Het gesprek blijft wel eens steken in heel gewone dingen. Dit hoort bij het spit- en graafwerk dat de man, die hoopt te zaaien, niet moet verachten.

Men moet in alle arbeid nu éénmaal bij het begin beginnen.

Toch is mij opgevallen dat men tegenover de dominé veel spoediger met zijn moeilijkheden voor de dag komt, dan die dominé verwacht.

Ongeveer één dag werkte ik in de haven van Ipswich.

Toen de „Da Costa” weer naar Holland voer, was ik mijn „thuis” kwijt en moest ik verder. De kapitein bracht mij naar het station en daar nam ik de trein naar Londen, waar ik een ander schip zou zoeken.

Wanneer je dan, voor het eerst van je leven in Engeland, alleen in de trein zit en niet weet waar je precies terecht komt, denk je onwillekeurig: „Wat ben je toch begonnen”.

Veel tijd om na te denken heb je niet, want er zijn zoveel indrukken en je moet voort. Er zijn wellicht lezers die de stad Londen kennen.

Ze kunnen zich voorstellen wat mij overkwam, toen ik om vijf uur in de middag op Liverpoolstreet-station aankwam en op dit spitsuur mijn weg ging zoeken door deze grote stad.

Het is alsof die metropool met mensen, mensen en nog eens mensen, met een intens verkeer dat aan de linkerkant van de straat voortraast, boven op je valt. Buitengewoon interessant. Zo'n eerste kennismaking vergeet je nooit.

Maar daar sta je dan, niet als toerist, maar om te werken in die grote mierenhoop, tussen mensen die je de eerste dagen maar met moeite kunt verstaan.

Koopvaardijpredikanten overnachten bij

BOEKBESPREKING

Ds H. van Tongeren —

Van „Utrecht” geen nieuws.

Uitg. J. Boersma - Enschede.

Als ondertitel staat op de omslag: „De Vervangings-formule terzijde-gesteld... haar inhoud veilig-gesteld”.

Daarmee is de inhoud van dit boekje van 48 bl. wel weergegeven. Ds van Tongeren is van mening, dat er „zakelijk niets is veranderd” door de besluiten van de synode van Utrecht van 1959. Doel van het werkje is dit te bewijzen. Voorts schrijft hij in de inleiding: „Het moge bijdragen om degenen, die nog steeds volhouden dat „Utrecht” een keerpunt was ten goede en dat de Vervangings-formule toch maar „weg” is, te overtuigen van hun ongelijk”.

Ik heb dit werkje gelezen en herlezen en er over nagedacht en telkens kwam mij in herinnering wat ik schreef in Opbouw van 2 oktober 1959 pag. 201: „Van vrijwel alles, wat in deze besluiten van de synode staat, kan een verklaring worden gegeven, die bij voorbaat alles afkraakt”. Ds van Tongeren bewijst, dat het kan. De besluiten van Utrecht geven er aanleiding toe. Ik kom daar straks op terug.

Laat ik beginnen met te zeggen, dat ik de positieve uiteenzetting van de betekenis van verbond en doop in dit geschrift zeer waardeer. Hoe zou dit ook anders kunnen, daar Ds van Tongeren de Schriftuurlijke taal van het Doopsformulier naspreekt en weergeeft. Als daar sprake is van „wij met onze kinderen” dan worden bedoeld „de gelovigen en AL hun kinderen zonder enige uitzondering. Het DF (Doopsformulier) leert onmiskenbaar, dat met AL die kinderen op gelijke wijze het Verbond der Genade is opgericht”. bl. 15. Van de gelovigen en al hun kinderen geldt dat zij in zonde ontvangen en geboren zijn. En dat zij in het Rijk Gods niet kunnen komen, tenzij zij van nieuws geboren worden. En dat zij een mishagen aan zichzelf moeten hebben, zich voor God hebben te verootmoedigen en hun reinigmaking en zaligheid buiten zichzelf moeten zoeken. Van een tweërlei Doop weet de Schrift niet en ook ons Doopsformulier niet. Met dit alles ben ik het van harte eens en in zoverre ben ik blij met dit

geschrift. Van een onvoorwaardelijke toezegging voor „de uitverkorenen” alleen, en van een voorwaardelijke belofte voor alle gedoopten moet ik niets hebben. Daarin sta ik — dat spreekt wel vanzelf — geheel aan de kant van de schrijver.

Ds van Tongeren behandelt vooral de „staart” van besluit B der synode van Utrecht 1959. Ik schreef haast „de bekende” staart, maar ik bedacht me bijtijds, want die staart is niet bekend, noch bij de niet-vrijgemaakten noch bij ons. Laat ik hem hier maar eens overschrijven: „Ten aanzien van de geschilpunten, die nog mochten overblijven, oordeelt de synode, dat deze geen oorzaak behoeven te zijn voor de blijvende kerkelijke verdeeldheid, wanneer men zich daarbij naar de geest der liefde gedraagt en wanneer men wederzijds aan hetgeen blijkens de Formulieren der Kerk in de leer van het verbond steeds tot zijn recht behoort te komen, namelijk de soevereine, verkiezende genade van God en de krachtvolle werking van Zijn Geest, de roeping tot geloof en bekering en de menselijke verantwoordelijkheid niet te kort doet; hetzij doordat men de verbondsbelofte doet opgaan in een voorwaardelijke toezegging of wanneer men de krachtvolle werking van de Heilige Geest niet tot de verbondswel-daden rekent; hetzij men de verbondsbelofte zou doen opgaan in een onvoorwaardelijke toezegging waarbij voor de oproep tot geloof en bekering als eis van het verbond geen plaats of slechts een verzwakte betekenis zou overblijven”. Ik denk er niet aan dit stuk te prijzen. Ik vind heel dat onderscheid van voorwaardelijk en onvoorwaardelijk verwarrend en allermint duidelijk. Ik begrijp niet hoe men er toe kwam om deze staart aan de besluiten te breien.

Mijn bezwaar tegen de uitspraak der synode is, dat ze zakelijk gezien onduidelijk en dubbelzinnig is. Men kan haar zó lezen, dat de synode daarmee uitspreekt, dat men zowel het onvoorwaardelijk als het voorwaardelijk aspect van de verbondsbelofte, waarvan de synoden steeds spraken, tot hun recht moet laten komen en dus het ene niet mag laten overwoekeren door of laten opgaan in het andere. Zó leest Ds van Tongeren de „staart” en daaruit concludeert hij: „De synode wil dus persé, dat ieder het bij elke doop onzeker blijft achten, welke toezegging ditmaal bedoeld is. Een voorwaardelijke of een onvoorwaardelijke”. Voorts schrijft hij:

„We zien: hiermee is heel de redenatie van Toelichting, Prae-advies en Vervangingsformule weer met huid en haar binnengehaald.

Tweeërlei belofte en tweeërlei doop!

De onvoorwaardelijke aan de uitverkorenen.

En de voorwaardelijke aan de niet-verkorenen”. (bl. 12/13).

Inderdaad kan men dat alles uit de synodale woorden afleiden. Maar dat hoeft niet. Dat is niet persé noodzakelijk. Men kan de geciteerde woorden ook zo lezen, dat aan de ene kant het remonstrantisme wordt afgewezen, dat de beslissing aan de vrije mens laat, die met z'n vrije wil onafhankelijk van God beslist. Terwijl aan de andere kant de lijdelijkheid wordt afgewezen, die van de mens „een stok en een blok” maakt.

Ik ben van mening, dat we niet mogen zeggen, dat met deze „staart” heel de redenatie van Prae-advies enz. is gehandhaafd. Wel acht ik deze uitspraak om haar onduidelijkheid en dubbelzinnigheid onverstandig en nergens toe dienend. Aan zulk een uitspraak heeft niemand houvast.

Behalve een „staart” heeft de synodale uitspraak ook een „kop”. Daarin beweerde de synode, dat de leeruitspraken van 1946 „in vele opzichten zegenrijk en samenbindend hebben gewerkt”. Het is verbijsterend, vooral dat „zegenrijk”. Maar ik durf niet zeggen, dat men een uitspraak, die men zegenrijk acht, niet ter wille van de eenheid mag terzijdestellen. En de beschuldiging: „Dit is spelen met de waarheid Gods” (bl. 6), zou ik niet graag voor mijn rekening nemen. Het is zeer te betreuren, dat de synode vasthoudt aan de rechtmatigheid van de Vervangingsformule. Maar als zij dan toch de Vervangingsformule terzijde stelt durf ik dat niet een „onwaarachtig” besluit te noemen. Als ik tenminste „onwaarachtig” moet opvatten in de zin van „onoprecht”. En dat de synode „ook in de toekomst vasthouden zal aan de rechtmatigheid van de Vervangingsformule” (bl. 7), is weer een bewering, die m.i. niet

verantwoord is. Acht Ds van Tongeren verandering van inzicht ook in de toekomst onmogelijk? Ik kan mij haast niet voorstellen, dat hij dit bedoelt. Letterlijk staat er dit: „Wat leert ons het woordje „vasthoudt” in dit verband? Dat de synode op dit moment vasthoudt, maar ook in de toekomst vasthouden zal aan de rechtmatigheid van de Vervangingsformule”. Velen in de synodale kerken zijn nu reeds tot een ander inzicht gekomen.

Bij verschillende krasse uitdrukkingen van dit boekje heb ik een vraagteken gezet. Ik wil nog één voorbeeld noemen. Het is te lezen op bl. 44. Daar wordt het volgende gevraagd en geantwoord: „Wie staat de her-eniging tegen door de duidelijke onwil, om eenvoudig de weg van het Woord te gaan? De synodocratie”. Men zal wel begrijpen tegen welk woord ik bezwaar heb. Er kan ook sprake zijn van dwaling of gebrek aan inzicht.

Tenslotte nog een opmerking. Ds van Tongeren stelt op bl. 28 de vraag: „Laten wij de verkiezing niet tot haar recht komen?” Hij wil zeer terecht niet weten van een onvoorwaardelijke toezegging voor de uitverkorenen en van een voorwaardelijke toezegging voor de niet-verkorenen. Dezelfde beloften gelden voor de gelovigen en al hun kinderen. Ik ben het volkomen met de schrijver eens als hij op bl. 30 schrijft: „Bij de HEERE is elke doop een waarachtige doop”. Maar bij het volgende (bl. 31) zit ik met een vraag. Ik lees daar: „Hoe rijmt u dat?”

Wanneer men ons vraagt: hoe rijmt u het, dat de HERE, Die toch weet, dat Hij bepaalde kinderen niet uitverkoren heeft, nochtans bij de doop aan de uitverkorenen hetzelfde belooft als aan de niet-uitverkorenen? dan antwoorden wij: hier behoeven wij niets te rijmen!

Wij mogen zelfs niet proberen te rijmen!

Want het geldt hier „de verborgen dingen”.

Mijn vraag is: Behoort de verkiezing tot de „verborgen dingen”? Ik waag dit te betwijfelen, hoe vaak het ook gezegd is. Petrus schrijft: „Gij echter zijt een uitverkoren geslacht” (I Petr. 2 : 9). Spreekt hij daar over „verborgen dingen”? In I Thess. 1 : 4 schrijft Paulus: „Immers, dat gij, door God geliefde broeders, verkoren zijt, weten wii...”. Spreekt de apostel daar over „verborgen dingen”? In II Petr. 1 : 10 lees ik: „Beijvert u daarom des te meer, broeders, om uw roeping en verkiezing te bevestigen”. Verkiezing daar een „verborgen ding”? Petrus richt zijn eerste brief tot „de vreemdelingen, die in de verstrooiing zijn in Pontus enz.... de uitverkorenen naar de voorkennis van God”.... Richt hij deze brief aan de uitverkoren vreemdelingen, die „verborgen” zijn?

In de dagen van de Vrijmaking sprak ik eens met een bekende theoloog van de „andere kant”. Hij zei: „We zitten met het probleem van verbond en verkiezing”. Zitten wij er ook nog mee? Zou hier misschien de bron liggen van heel veel ellende, die theologen ons berokkend hebben? Ik ben geneigd dit aan te nemen. Wij zijn er ook niet uit. M.i. omdat we vaak niet naar de Schrift spreken over verbond en verkiezing. Ik kan in de Schrift heel dat zware probleem niet vinden. De HERE spreekt in Zijn Woord veel eenvoudiger en gewoner over de verkiezing en de verkorenen dan wij gewoon zijn geworden.

Ds van Tongeren zegt op bl. 31: „Zo belijden wij van harte de verkiezing Gods. Maar wij moeten naar het Woord weigeren, om redenerend vanuit de verborgen dingen datgene wat ons God geopenbaard heeft, tot een twijfelachtigheid te maken”. Met die „verborgen dingen” zal wel aan verkiezing gedacht zijn en met „wat God ons geopenbaard heeft” aan het verbond met beloften en eisen.

Het is voor mij zeer de vraag of de Schrift zo over verkiezing en verbond spreekt. Vermoedelijk maken wij het ons moeilijk met een schijn-probleem, dat de HERE ons niet voorlegt. Het komt mij voor, dat wij en de Christelijke Gereformeerden en de niet-Vrijgemaakten met een schijn-probleem zitten, dat natuurlijk onoplosbaar is. Zoals alle schijn-problemen. Het zou een zegen zijn als we daar eens van verlost werden. Mogelijk zou dit de eenheid zeer bevorderen.

Het staat voor mij vast, dat de Schrift lang zo „verborgen” niet spreekt over de verkiezing als wij gewoon zijn geworden. Wij spreken er liever maar niet over. We vinden het maar een „moeilijk” stuk. Waarmee met grote voorzichtigheid moet worden omgegaan. Er zijn mensen, die tot mij gezegd hebben:

„Daar pieker ik maar niet over, want dan word ik gek”. De Schrift openbaart ons Gods verkiezing niet zo, dat wij daardoor tot wanhoop worden gebracht. Ze spreekt daarover ook niet als een „verborgen ding”. Maar als een zeer heerlijke, troostvolle zaak. Ze stelt, voorzover ik het zie, ook geen tegenstelling tussen verbond en verkiezing. Ze legt ons ook niet een probleem voor, dat wij tot oplossing moeten brengen of maar onopgelost moeten laten. We zullen ons er op moeten toelagen om over verkiezing en verbond de Schrift na te spreken. Op dezelfde gevarieerde manier als de HERE dat doet in Zijn Woord. Als alle Gereformeerden van diverse pluimage dit weer deden, zou dit vermoedelijk het beste middel tot enigheid of vereniging of hereniging zijn.

H. J. Jager.

PERSSCHOUW

Rooms oordeel over de Wijsbegeerte der Wetsidee

De Rooms en houden zich precies op de hoogte van wat er in de wereld van het „protestantisme” geschiedt.

Uit hun kring verschenen een paar goede dissertaties over Dr. Kuyper. Ook een boek over de opvoedkundige denkbeelden van Bavinck. Als men geïnformeerd wil worden over de strijd rondom de belijdenis in de Hervormde Kerk kan men het best terecht in het boek van Dr. Fiolet daarover. De beste beschrijving van de liturgische beweging in de Hervormde Kerk schreef Dr. Lescrauwaet. En pater Marlet schreef een knap boek over de Wijsbegeerte der wetsidee.

Naar aanleiding van het zilveren jubileum van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte verscheen in de rubriek „Venster op het Protestantisme” in „De Linie” een art. over deze vereniging. Het was van de hand van Drs P. den Ottolander.

We laten het hier volgen:

Een belangrijk gedeelte van het rechtse protestantisme in Nederland toot zich vaak met de naam „gereformeerde gezindte”. Men verschilt er uiteraard aanzienlijk over van mening, wie hier net nog wel en wie hier net niet meer bij horen, maar meestal rekent men er zeker toe de Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond, de strengste richtingsorganisatie binnen de Nederlandse Hervormde Kerk. In de dertiger jaren beleefden deze en aanverwante milieus belangrijke kenteringen op doctrinair en spiritueel gebied. In de Gereformeerde Bond kwam nieuw, fris leven dank zij de heldhaftige en fijnbesnaarde predikant ds. J. G. Woelderink, een van de indrukwekkendste protestanten die mij persoonlijk bekend zijn. Hij bestreed ondermeer de predestinatiaanse uitwassen waar hele streken van ons land mee besmet zijn.

In kerkelijk-gereformeerde kring kwam nogal deining door de theologie van de Kampense hoogleraar K. Schilder en door de wijsbegeerte der wetsidee.

In 1926 was aan de Vrije Universiteit in Amsterdam namelijk voor het eerst een hoogleraar benoemd die uitsluitend filosofie zou doceren: Dr. D. H. Th. Vollenhoven. Zijn zwager, dr. H. Dooyeweerd, kreeg ondermeer wijsbegeerte van het recht als leeropdracht. Abraham Kuyper heeft wel eens gezegd, dat het calvinisme nog nooit had kunnen beschikken over een filosofisch stelsel van eigen signatuur. De twee genoemde denkers moesten dus een hele leemte vullen. Een kleine tien jaar na hun benoeming kwam het tot de oprichting van de Vereeniging voor Calvinistische Wijsbegeerte, die dezer dagen haar vijfde lustrum viert.

bewogen geschiedenis

Het streven en de gedachtengangen van de beide hoogleraren stuitten, zeker aanvankelijk, op hevig verzet in eigen kring. Onder andere bij veel toenmalige professoren van de theologische faculteit der Vrije Universiteit. Dooyeweerd waagde het eens, op een jaarvergadering van de Vereniging op te merken, dat er in Kuyper's wetenschapstheorie twee lijnen aanwezig waren, waarvan de wijsbegeerte der wetsidee er zijns inziens een diende door te trekken en de andere moest uitwissen. Met alle respect voor de stichter van de V.U. meende professor Dooyeweerd, dat deze niet aan innerlijke inconsequenties was ontkomen; een normaal verschijnsel overigens, ook bij de geniale denkers. Over deze „vermetele” kritiek op Kuyper zijn toen harde woorden gevallen. Het heette, nogal emotioneel, dat Kuyper in twee stukken gezaagd werd etcetera. Professor Vollenhoven vertelde eens op college, dat men hem wel had gevraagd, precies alles op te sommen waarin hij van Abraham Kuyper en Herman Bavinck afweek. Een interessante kwestie, ook voor buitenstaanders, maar mijn geachte leermeester meende gelukkig, als

filosofiehistoricus zijn tijd wel beter te kunnen gebruiken. Een minutieus onderzoek zou jaren kosten, en het is onzinnig, aan een wijsgeer een dergelijke zelfrechtvaardiging te vragen — zo was dit verzoek wellicht toch bedoeld. Mede dank zij professor Vollenhoven's geduldig thetisch doorwerken is de beweging voor calvinistische wijsbegeerte niet vastgelopen in sectarische polemiek. — Ook de gereformeerde kerk-scheuring van 1944 veroorzaakte moeilijkheden en verdriet. Diverse vrijgemaakte gereformeerden bedankten als lid van de vereniging, maar anderen bleven.

Temidden van deze tribulaties werkten de twee vaders van de w. d. w., de wijsbegeerte der wetsidee rusteloos door, en publiceerden werken van allure. Met hun aanhangers in en buiten Europa verzorgden zij het wetenschappelijk tijdschrift **Philosophia Reformata**. Na de oorlog kregen ze meer waardering, in en buiten gereformeerde kring. Dooyeweerd werd lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Professor dr S. U. Zuidema kwam de al te omvangrijke taak van professor Vollenhoven verlichten. Aan de V.U. werden op den duur ook verder aanhangers van de w. d. w. niet langer gepasseerd bij hoogleraarsbenoeringen. Aan andere inrichtingen voor hoger onderwijs richtten men bijzondere leerstoelen op, en enkele geestverwanten zijn er trouwens gewoon hoogleraar. Op hoog peil staat de recente discussie tussen Dooyeweerd en de Leidse filosofie-professor Van Peursen, die wel van gereformeerden huize is, maar geen w. d. w.-aanhanger. Dit staat heel wat hoger dan wat men vóór 1940 schreef over „drievoudige deformatie” en „filosophia deformata”. De gedachtenwisselingen van Dooyeweerd, Zuidema en Berkouwer met de Nijmeegse wijsgeren H. Robberts S.J. en Mich. Marlet S.J. zijn top-punten in de controverse tussen protestant en katholiek.

radicaal grondmotief

Woelderink, Schilder en de w. d. w. zijn steeds meer uit elkaar gegroeid, maar ze zijn alle drie uitgesproken tegenstanders van het scholastieke denken gebleven. De eerste gaat er wel het verste is. Van alle genoemden is de Kamper hoogleraar nog het meest scholastisch, in de praktijk van het theologiseren. Hij uit wel vaak zijn hartgrondige afkeer van Thomas e tutti quanti, maar bijv. zijn godsleer bevat veel elementen uit de wijsgerige, natuurlijke theologie van kerkvaders en scholastici. Dit is terecht ook opgemerkt door de calvinistische wijsgeer K. J. Popma, bijzonder hoogleraar in Utrecht en Groningen. Van meet af hebben Vollenhoven en Dooyeweerd zich gekant tegen de katholieke scholastiek, en tegen de scholastische „residuen” die het protestantse denken huns inziens vooral sinds de zeventiende eeuw verbasterd hebben. Zij interpreteren de scholastiek historisch wel eens verkeerd, maar de onenigheid is in geen geval tot misverstand te herleiden. Hier is een kloof zonder brug.

Het meest uitgewerkte punt in dit denken is niet de ontologie, maar een beroemde kwestie uit de wijsgerige prolegomena, namelijk de verhouding tussen openbaring en filosofie. Men radicaliseert de oerprotestantse erfzondeleer en Kuyper's opvatting van de antithese tussen gelovigen en ongelovigen. Aldus: niet alleen in ons willen, maar ook in ons kennen zijn wij, mensen, door de zondeval zodanig ontwricht, dat we noodzakelijkerwijs, krachtens onze natuur, onze essentie corrupt zijn, totaal corrupt, tenzij we tot het geloof in Christus herboren worden. Vandaar op alle levensterreinen een absolute tegenstelling tussen christenen en niet-christenen. Om gedeeltelijk verschillende redenen moet deze conceptie verzet oproepen in de Hervormde en in de Katholieke Kerk. Ik zal één katholiek bezwaar noemen. Wanneer we Gods bijzondere openbaring in de H. Schrift niet gelovig aanvaarden, is het volgens de w. d. w. voor ons rechtens onmogelijk, een gefundeerde, zekere kennis te bereiken inzake Gods bestaan en Gods wezen. Dit is tegen de leer van het Vaticaans concilie. Een scholasticus, en hij niet alleen, herkent in deze afwijzing van de natuurlijke godsleer een zeer bepaalde metafysica, met verstrekkinge consequenties, ook voor de bovennatuurlijke theologie.

Geheel in de geest van de jarige wilde ik, bij het uiten van waardering en het aanbieden van een gelukwens, het bestaan van verschilpunten niet verdoezelen, al is een genuanceerde bespreking hier onmogelijk. Het is mijns inziens juist een verdienste van de jubilarisse, dat ze de zaken scherp heeft gesteld — en daarbij tegenover katholieken toch vaak opvallend hoffelijk is gebleven. Ik hoop, dat de gezamenlijke reflexie zich minstens op hetzelfde reële niveau mag blijven bewegen.

Men staat verbaasd over de wijze, waarop de schrijver zich in het theologisch en wijsgerig denken binnen de Gereformeerde wereld heeft ingeleefd. Hoe zuiver heeft hij niet steeds, maar vaak ook wel, de situaties „aangevoeld”. Het is speciaal van belang op te merken hoe deze roomse geleerde zich terdege bewust is van de diepste motieven van de calvinistische wijsbegeerte en van de onoverbrugbare kloof, welke er tussen haar en de roomse

scholastieke theologie en filosofie gaapt. Hij heeft het juist gezien, dat de wijsbegeerte der wetsidee als uitgangspunten voor heel het leven en ook voor de wetenschap erkent **de volstrekte autoriteit van het Woord Gods**. Op grond van dat Woord poneert de **radicale verdorvenheid** van de mens, ook wat diens denken en kennen betreft. En in verband daarmee evenzo de **radicale antithese** tussen christenen en niet christenen, een radicale antithese tussen alles wat in de mens werk is van Gods genade en wat uit het hart van de mens zelf opkomt. En dat ze daarom een „natuurlijke theologie” principiëel afwijst. Het is noodzakelijk ook in eigen kring zich ter dege op de hoogte te stellen en te houden van wat door de mannen van de wijsbegeerte der wetsidee wordt geleerd. Niet om dat kritiekloos over te nemen. Maar om er mee te werken in deze verwarde en verwarrende tijd. En ook om noodzakelijke kritiek te kunnen geven.

De wijsbegeerte der wetsidee maakt, om met Schilder te spreken, „bloedige ernst” met het ontwikkelen van een radicaal christelijke wetenschap. Op het terrein van de wijsbegeerte is zij een titanenstrijd begonnen tegen de wijsgerige grootmachten dezer eeuw. Wie iets beseft van de duizelingwekkende invloed der moderne a-religieuze en anti-christelijke filosofieën kan daarvoor alleen maar dankbaar zijn. Hoeveel tien- ja honderdtallen jonge christenen, jonge gereformeerden zijn meegesleurd in de maalstroom van God-loze wetenschappen waarin ze, in ieder geval wetenschappelijk-weerloos, door hun universitaire studiën werden geworpen. De wijsbegeerte der wetsidee heeft velen getoond, dat het inderdaad mogelijk is tot een waarlijk christelijke wetenschap te komen. Dat het mogelijk is niet alleen een christen-filosoof, maar ook een christelijk filosoof te zijn. Dat het mogelijk is een wetenschap te ontwikkelen waarin voluit en met bloedige ernst rekening wordt gehouden met de openbaring Gods.

Velen danken aan de Wijsbegeerte der Wetsidee iets dergelijks als wat Dr Begeman, leraar aan het Gereformeerde Lyceum in het woord vooraf van zijn dissertatie op deze fijne wijze tekende :

Ik gedenk voorts mijn overleden leermeesters. Wijlen Prof. Dr R. H. Woltjer, die mij gevormd heeft tot pliloloog en tot nimmer arriverend student in de klassieken. Wijlen Prof. Dr H. J. Pos, die mij Plato heeft leren lezen zo, dat het genie zich aan mijn ogen ontdekte en als een flonkerend gesternte besliste over de koers van mijn verdere studie, en die mij in de toeverban van zijn eigen phaenomenologisch genie en van zijn macht over het woord volledig had gevangen. Totdat de grote tweestrijd kwam dien Gij, hooggeleerde Vollenhoven, hooggeachte promotor, door Gods genade voor mij hebt mogen winnen, waarin het ging om niet minder dan mijn leven, in dien wonderen tijd, toen de eveneens overleden Ds S. G. de Graaf door zijn prediking, en Gij door Uw aan de Openbaring gewonnen gegeven denken, met nog vele anderen die hier niet genoemd kunnen worden, de executie vormden van een Macht, voor welke de andere heeft moeten wijken....

Het is heerlijk zo te kunnen, te mogen schrijven. En de instrumenten, welke God daarvoor wilde gebruiken, vergeet men nooit !

C. V.

KERKNIEUWS

Tweetal te Bunschoten-Spakenburg: O. J. Douma te Souburg-Vlissingen en H. van Ommen te Oud-Loosdrecht en : C. J. Smelik te Veenendaal en W. G. de Vries te Leiden.

Beroepen te Bunschoten-Spakenburg: H. van Ommen te Oud-Loosdrecht en W. G. de Vries te Leiden; te IJmuiden: C. J. Smelik te Veenendaal.

Zending op Borneo. De verblijfsvergunning van zendeling ds Agema uitgezonden door Drachten liep op 28 december j.l. af. Ondanks alle pogingen is deze niet verlengd geworden, weshalve werd besloten om ds Agema naar het vaderland terug te roepen. Ook de pogingen tot het verkrijgen van een visum voor ds Kurpershoek bleken tot op heden vruchteloos.

Amersfoort. Op donderdag 16 febr. j.l. werd in de Gymn.zaal der Geref. school een bijzondere vergadering gehouden van de Kerkeraad van bovengenoemde Kerk met de Gemeente.

Aan de Gemeente werd een z.g. 3 jarenplan voorgelegd en door Ds Deddens zeer duidelijk toegelicht. Dit plan behelst, allereerst nog dit jaar, zo mogelijk, de aanbesteding te doen plaats hebben van een Kerkgebouw in het Leusderkwartier en verder nu meteen, te beginnen met Pasen, Kerkdiensten te beleggen in de aula der Geref. school, in het Kruiskampkwartier.

Het plan gaat verder met, in 1962 te komen tot het beroepen van een derde Predikant, zodat we dan begin 1963 dus in 3 gebouwen kunnen bijeenkomen des zondags.

Tenslotte zal dan worden doorgegaan met het vormen van een bouwfonds maar dan voor een Kerkgebouw in het Kruiskampkwartier.

Curaçao. Ds H. D. van Herksen, die thans de kerk op Curaçao dient, verzoekt ons aan de broeders en zusters die op doorreis langs Curaçao komen te vragen of zij bericht willen zenden met welke boot ze reizen. Het is dan wellicht mogelijk hen op Curaçao een middag of een avond te gast te hebben.

Ook van hen die tijdelijk of voorgoed naar Curaçao gaan wil de scriba van de kerk graag tijdig bericht. Vorige week kon men daardoor een broeder reeds aan boord verwelkomen. Het adres van de kerk is C. v. d. Mark, W.-I. Kompagniestraat 14-16, Curaçao.

Ds F. Kouwenhoven is vrijdag 10 februari weer uit Nederland naar Toronto vertrokken.

Ds D. Los vertrok 11 februari per „Charles Telliers” van Antwerpen naar Monte Allegro in Brazilië.

„Samenspreking”. De classis Harderwijk sprak uit t.a.v. het voorstel van de kerk van Ede, om op de e.k. Generale Synode deputaten van de synodale synode toe te laten, ter verduidelijking van haar standpunt, daar geen behoefte aan te hebben. Het voorstel van Ede werd niet ondersteund.

Adressen. 's-Gravenhage-West: L. den Broeder, Schaarsbergenstraat 51a; **Emmen:** diakonie: T. Stad, Emmensstraat 35, Emmen; **Frieslands Studiehulp:** J. Zandberg, Goudenregenstraat 40, Leeuwarden, Tel. 05100-28476, Giro 1008356.

Naar Een Eigen Tehuis !

Deze week ontvingen alle kerken een overzicht van de collecten welke over 1960 werden ontvangen. Daar de opbrengst hiervan ook van betekenis is voor het eigen tehuis, willen wij U niet onkundig laten van wat ons bij het doornemen van deze verantwoording zo bijzonder heeft getroffen.

Allereerst was er de teleurstelling dat van 53 kerken geen enkele bijdrage werd ontvangen. Wij haasten ons toe te geven dat er onder deze een aantal kleinere kerken is met grote financiële zorgen.

Van enkele grote(re) onder hen is het echter een publiek geheim, dat niemand onder de indruk behoeft te komen van beweerde hoge uitgaven. Wordt dit niet al te gemakkelijk aangevoerd als argument waarom men voor de Stichting geen collecte kan houden ?

Wat is het dan verblijdend te mogen ervaren dat er kerken zijn welke niet spreken van de eigen moeiten om de eindjes aan elkaar te knopen, doch doen wat in haar vermogen ligt.

Zo is ons bekend van een kerk die ruim 500 zielen telt, dat die jaarlijks voor de eredienst, kerkbouw inbegrepen, en de dienst der barmhartigheid rond f 60.000,— bijeen brengt. Rijke leden kent zij niet; allen moeten zonder uitzondering hard werken voor het levensonderhoud. En toch mochten wij over 1960 ruim f 400,— ontvangen voor de arbeid van onze Stichting en werd intussen besloten zonder enige beperking te zullen meedoen aan de actie voor het eigen tehuis !

Met het geven van dit voorbeeld willen wij geenszins tekort doen aan die kerken, welke per lid nog meer bijdroegen. Het werd gegeven opdat het anderen mag stimuleren zich toch niet al te lichtvaardig te verschuilen achter „eigen zware lasten” !

Zo gemakkelijk wordt gezegd: „De Heere heeft de blijmoedige gever lief”. Dat is zo, doch laten wij er echter voor oppassen al te vlot de grens van ons geven te bepalen.

Laten de kerken toch niet vergeten, dat het in de arbeid van onze Stichting gaat om het helpen van onze eigen jeugd. Niet uit liefhebberij, doch vanwege het beschermen en bewaren van het zaad des Verbonds; van de kinderen die de Heere ons gegeven heeft.

Wij wachten nu maar af !

Verantwoording tot 15 februari 1961 :

Ontvangen van kerken f 39.208,81
van particulieren „ 5.703,47

Totaal f 44.912,28

Giften en collecten kunnen worden overgemaakt op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Utrecht.

Drukkerij Steenberg
ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452
★
Periodieken
Boekwerken
Handelsdrukkerij